

1912 - Rembrandtplein en Hotel Schiller

Het Rembrandtplein kent een bewogen geschiedenis en heeft in de loop der tijd talloze veranderingen ondergaan. Nooit bedoeld als een echt plein is het in de loop der eeuwen tenslotte toch uitgegroeid tot een van de bekendste pleinen van Amsterdam. Het kende vele bestemmingen: wagenplein, boter- en kaasmarkt, vleesmarkt en de Kippenhoek met een gevogeltemarkt. Ook de befaamde en beruchte kermis werd hier in september gehouden en hield dan de stad wekenlang in zijn greep. De door verlegging van de stadsmuren met hun grachten overbodig geworden Regulierspoort kreeg een nieuw leven als boterwaag.

Het idee om een standbeeld voor Rembrandt op te richten, vestigde de aandacht op de toenmalige Botermarkt. Daar was ruimte genoeg en in 1852 werd het nieuwe standbeeld onthuld. Het kwam op een hardstenen sokkel te staan op de plek waar nu de Reguliersdwarsstraat op het Rembrandtplein uitkomt. Al eerder waren er in de vroedschap stemmen opgegaan om de Boterwaag te slopen. Dat stuitte op hevige protesten, maar in 1866 werd het besluit alsnog genomen. In 1871 werd het hele plein ontruimd, maar pas in 1874 werd begonnen met

de afbraak van de waag. Het plein was nu (tijdelijk) gigantisch groot geworden en er werden plannen gemaakt het opnieuw in te richten met een plantsoen. Het beeld van Rembrandt werd verplaatst naar een plek midden in dit plantsoen en 180° gedraaid. In 1876 werd de naam van het plein gewijzigd in Rembrandtplein. In datzelfde jaar werd op het Reguliersplein (vaak Kaasplein genoemd) een monument voor de staatsman Thorbecke onthuld en het pleintje omgedoopt tot Thorbeckeplein. Dat leverde een storm van protest op. Die liberale staatsman had niet veel op met Amsterdam en andersom net zo min. Hij was het immers ook die in 1869 het plan doordrukte om het Centraal Station te bouwen op een eiland in het Open Havenfront en daarmee de stad afsneed van het IJ. Waarom dan een standbeeld en een plein?

De ondernemingen rond het Rembrandtplein richtten zich in het laatste kwart van de 19de eeuw steeds meer op horeca en amusement.

- ▲ 1872 - Kaasmarkt met eerste plek van het Rembrandtmonument (SAA)
- ◀ 1874 - De Botermarkt met de Boterwaag kort voor de afbraak (SAA)
- ◀◀ ±1900 - Missets eerste tekening van het Rembrandtplein begin 20e eeuw (SAA)

Op de beide pleinen samen vond je maar liefst 25 koffiehuisen en er ontstond een plan om hier een schouwburg op te richten. Het ontwerp voor een kerk midden op het plein, als vervanging van de 'tijdelijke houten noodkerk' op het Amstelveld, haalde het gelukkig niet. Het was best een mooi ontwerp, maar de kerk zou het plein compleet overheerst hebben. De Amstelkerk staat nog altijd op het Amstelveld.

Nu begon het plein pas echt te veranderen en werd Misset er ook weer geregeld op uitgestuurd om de oude situaties vast te leggen. Men begon in 1883 met het rechte trekken van de noordelijke gevelwand, gelegen tussen de Reguliersbreestraat en de Amstelstraat. Eerst waren de hoeken van de Bakkerstraat aan de beurt. Op de rechterhoek kwam rond 1890 het Gouden Hoofd gereed en op de linkerhoek verrees in 1901-1902 dan toch die schouwburg: het Rembrandt Theater. Daarnaast verschenen De Kroon en Heck's, waarmee het gezicht van het

- ▲ ±1900 - Rembrandtplein in dezelfde tijd dat Misset zijn eerste tekening maakte (SAA)
- ◀ 1902 - Steeds meer van de oude bebouwing maakt plaats voor uitgaansgelegenheden Heck's, De Kroon en het Rembrandttheater (SAA)

plein definitief veranderde. Aan de tegenoverliggende zijde van het plein maakten de naast elkaar liggende restaurants De Kuil en Café du Parc in 1912 plaats voor Hotel-Café-Restaurant Schiller. Misset legde de oude gevelwanden van de noord- en de zuidwand vast en ook de hoek van het Rembrandtplein met de Amstelstraat die in 1909 gesloopt werd voor de vergroting van café-restaurant De Nieuwe Karseboom.

Tussen 1926 en 1932 veranderde het silhouet van het Rembrandtplein dramatisch. Op de hoek van de Amstelstraat en het Rembrandtplein verrees het gigantische hoofdkantoor van de Amsterdamsche Bank dat doorliep tot aan de Herengracht, waar het aansloot op het oude pand waarin de bank sinds 1872 gevestigd was. Daarvoor gingen niet alleen 25 panden tegen de vlakte, maar ook de Kippenhoek verdween compleet uit het straatbeeld. Omdat het een prestigeproject betrof, werkte architect B.J. Ouëndag onder supervisie van de grote H.P. Berlage. De opdracht was een minstens zo indrukwekkend gebouw te ontwerpen als dat van de concurrent, de Nederlandsche Handel-Maat-

schappij van architect Karel de Bazel in de Vijzelstraat (het huidige Stadsarchief).

De westwand van het plein kwam er tamelijk ongeschonden van af. Heck vestigde in een riante uitbouw op de hoek van Korte Reguliersdwaarsstraat en Reguliersbreestraat de cafetaria Popularis, later Ruttek's. Het Thorbeckeplein behield zijn vertrouwde bebouwing, maar de allure van de ondernemingen zakte naar beneden peil: striptease-

- ▲ 1924 - De Kippenhoek van het Rembrandtplein met de eerste lichtkrant van Amsterdam (SAA)
- ◀ ±1910 - Misset legt Rembrandtplein 38-48 vast naast het café-restaurant van Schiller; de aantekeningen op de bovenrand van deze schets zijn niet te ontcijferen maar betreffen ongetwijfeld de namen van eigenaren van de panden of de uitbaters (KOG)

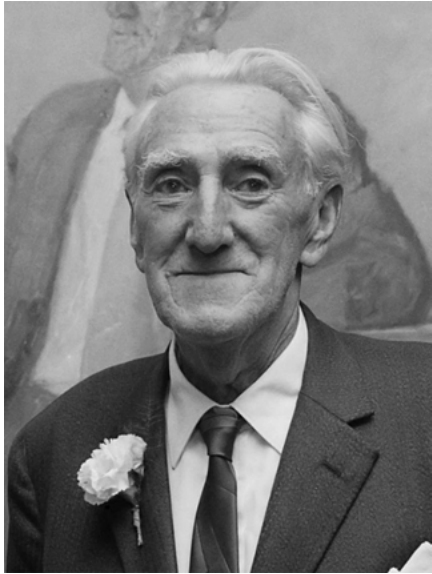
- ▲ 1912 - Rembrandtplein 24-40 met café-restaurant Schiller op 34-36, kort voor de afbraak (SAA)
- 1913 - Hotel-café-restaurant Schiller vlak na de opening op 6 augustus (SAA)

en goktenten die geurden naar de onderwereld, tussen goedwillende cafébazen, die de een na de ander het veld ruimden. In 1999 is het Rembrandtplein voor de zoveelste keer op de schop gegaan met nog meer ruimte voor het verkeer en opnieuw een verplaatsing van het standbeeld.

Hotel Schiller

In 1886 opende George Schiller, die van Duitse afkomst was, vader van Frits Schiller en eigenaar van een bierbrouwerij, een Bierstube op Damrak 93. In 1892 gingen de zaken zo goed dat de sprong werd gewaagd naar het nieuwe uitgaanscentrum van die tijd: het Rembrandtplein. Vader George had daarvoor al een begin gemaakt door de aankoop van café Du Parc en restaurant De Kuil op nummer 34 en 36 van het plein. Na het overlijden van George Schiller in 1907 zetten zijn drie kinderen, Frits, Hein en Elsa, de zaak voort en in 1912 namen zij het initiatief voor de bouw van een nieuw hotel. De oude panden werden gesloopt en op 6 augustus 1913 werd het nieuwe hotel-café-restaurant Schiller, ontworpen door de architecten M.J.E. Lippits en N.H. W. Scholte, geopend.

Frits Schiller was de meest flamboyante persoonlijkheid van het driel. De rol van gastheer was hem op het lijf geschreven en zelf een niet onverdienstelijk kunstschilder, omringde hij zich graag met prominente artistiekeelingen. Hotel Schiller werd daardoor in de jaren twintig en dertig de 'place to be' voor artiesten en kunstenaars, die de beau monde van die dagen vormden. Ze kwamen er om te kijken én om gezien te worden. Tot dit artistieke publiek behoorden onder anderen de kunstschilders

Jan Sluyters en George Hendrik Breitner, de toneelschrijver Herman Heijermans, de cabaretiers Nap en Fien de la Mar en Louis Davids. Landelijk werd het hotel bekend door de moord op Jean-Louis Pisuise en zijn vrouw Jenny Gilliams op 26 november 1927. Na een diner in een zaal van hotel Schiller werden de bekende cabaretier, tevens de eerste oorlogsverslaggever van Nederland, en zijn vrouw in het plantsoen achter het standbeeld van Rembrandt doodgeschoten. De dader was de jaloerse vroegere minnaar van Jenny. De kranten stonden er indertijd vol van.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het hotel gevorderd door de Duitsers, die er militair personeel onderbrachten. Na de oorlog was het volledig uitgewoond en rond 1950 volgde er een algehele renovatie. In 1970 verkocht de familie Schiller het hotel aan de N.V. Caransa en Co, om vervolgens in maart 1996, samen met het Caransa Hotel en het Doelen Hotel, overgenomen te worden door de Krasnapolsky Group. In november 1996 werd Schiller gesloten voor een grondige

- ▲ Frits Schiller in 1966 (SAA)
- 1990 - Interieurfoto's Doriann Kransberg (SAA)

renovatie, waarbij oorspronkelijke details en interieurstukken werden teruggebracht. Op 27 juni 1997 werd het hotel weer heropend in de sfeer van de beginjaren.

Hotel Schiller mag door zijn rijkdom aan kunstwerken als een klein museum beschouwd worden. Frits Schiller heeft een omvangrijke kunstcollectie, bestaande uit ruim 350 originele kunstwerken, nagelaten. De kunstcollectie is rijk in omvang en kwaliteit, maar ook in variëteit uniek. Frits Schiller schilderde naast portretten, stilleven, landschappen en stadsgezichten van Amsterdam. Alle werken zijn permanent te bewonderen in het hotel. Ondanks alle modernisering ademt het interieur nog een vooroorlogse sfeer uit. Het is een combinatie van late jugendstil, art deco en modernistische elementen. In het trappenhuis, met de oorspronkelijke smeedijzeren leuning, is een tegeltableau ingemetseld dat het hotelpersoneel destijds, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Schiller aan het Rembrandtplein, heeft aangeboden. Net als vroeger heeft het restaurant houten zittingen rondom de negen betonnen kolommen die het plafond dragen. De lampen zijn voorzien van koperen art deco armaturen. Achterin vind je een leeszaal en een biljartzaal die licht ontvangen via een glazen koepeldak. De muren van deze ruimtes werden in 1923 door de schilder Max Nauta van spreuken voorzien.

